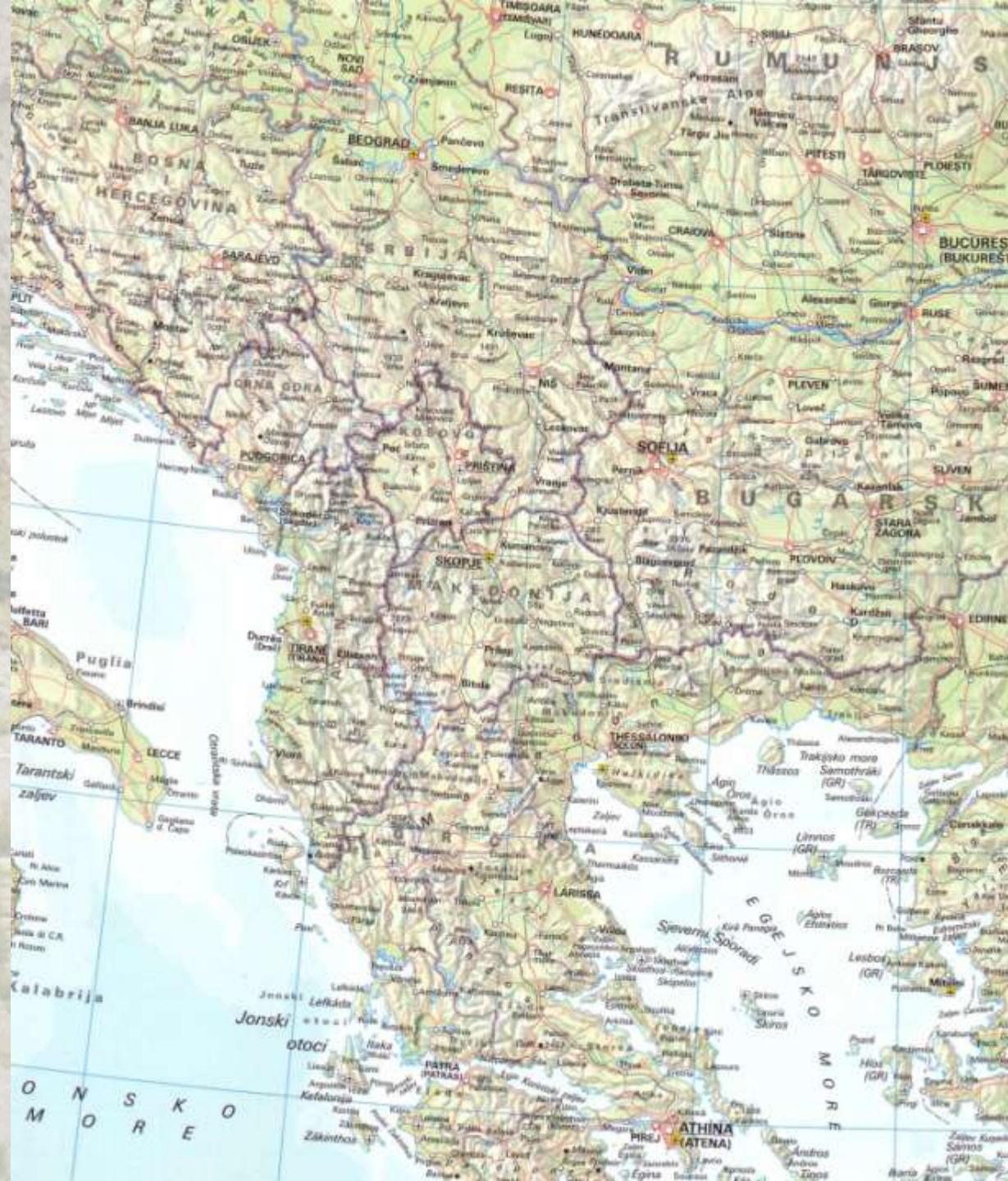

“STOPAMA SV. PAVLA”
Putovanje po jugoistočnoj
Europi i Maloj Aziji
(21 – 28. III. 2009.)

Domagoj Sremić, prof.

Kratak opis putovanja:

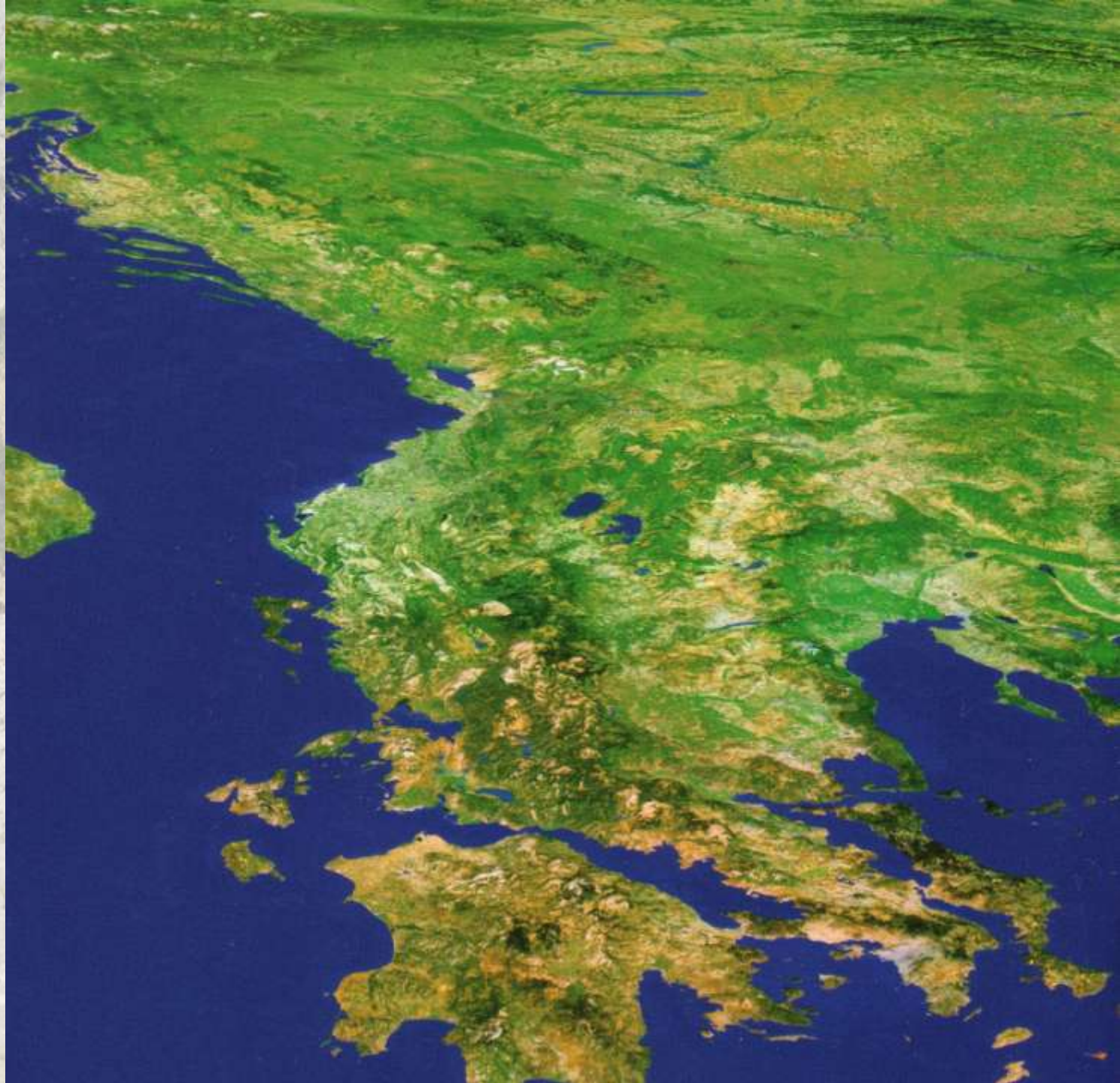
- **Polazak iz Zagreba – putovanje kroz Srbiju, Bugarsku, Tursku i Grčku – zaustavljanje u mjestima u kojima je boravio sv. Pavao**
- **Analiza zemljopisnih karakteristika navedenih zemalja i njihovog specifičnog povijesnog društveno-gospodarskog razvoja**
- **Religiozni aspekt pojedinih zemalja**

• **Karta JI Europe**

**Satelitska
karta
dijela JI
Europe**

- **Satelitska karta dijela JI Europe i Male Azije**

- **Polazak iz Zagreba (crkva sv. Antuna Padovanskog na Svetom Duhu)**
- **Voditelji puta: franjevci konventualci i stručni vodič**

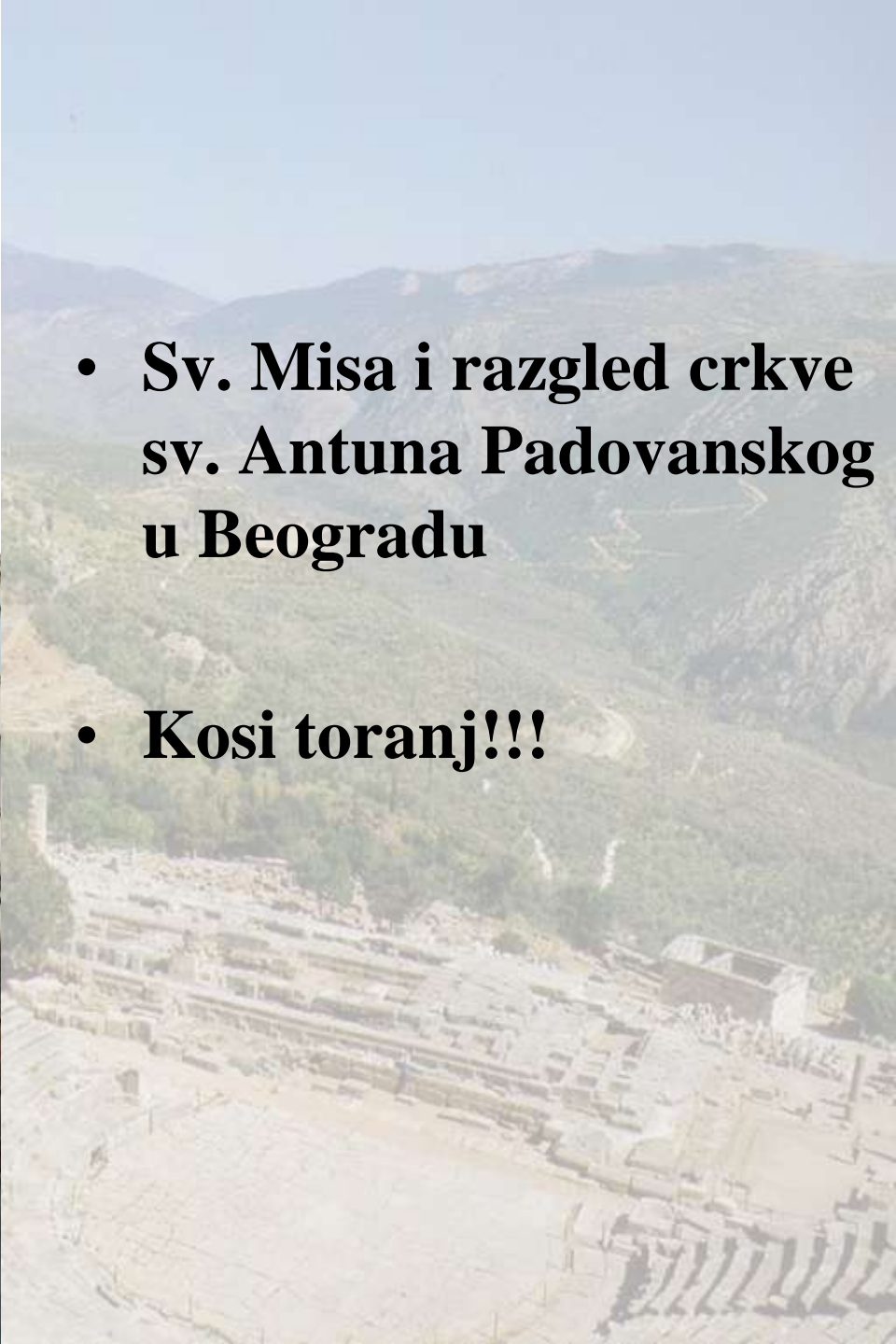

- **Putovanje kroz Hrvatsku autocestom Zagreb – Lipovac; granični prijelaz Bajakovo i vožnja kroz Srijem;**
- **Dolazak u Beograd**

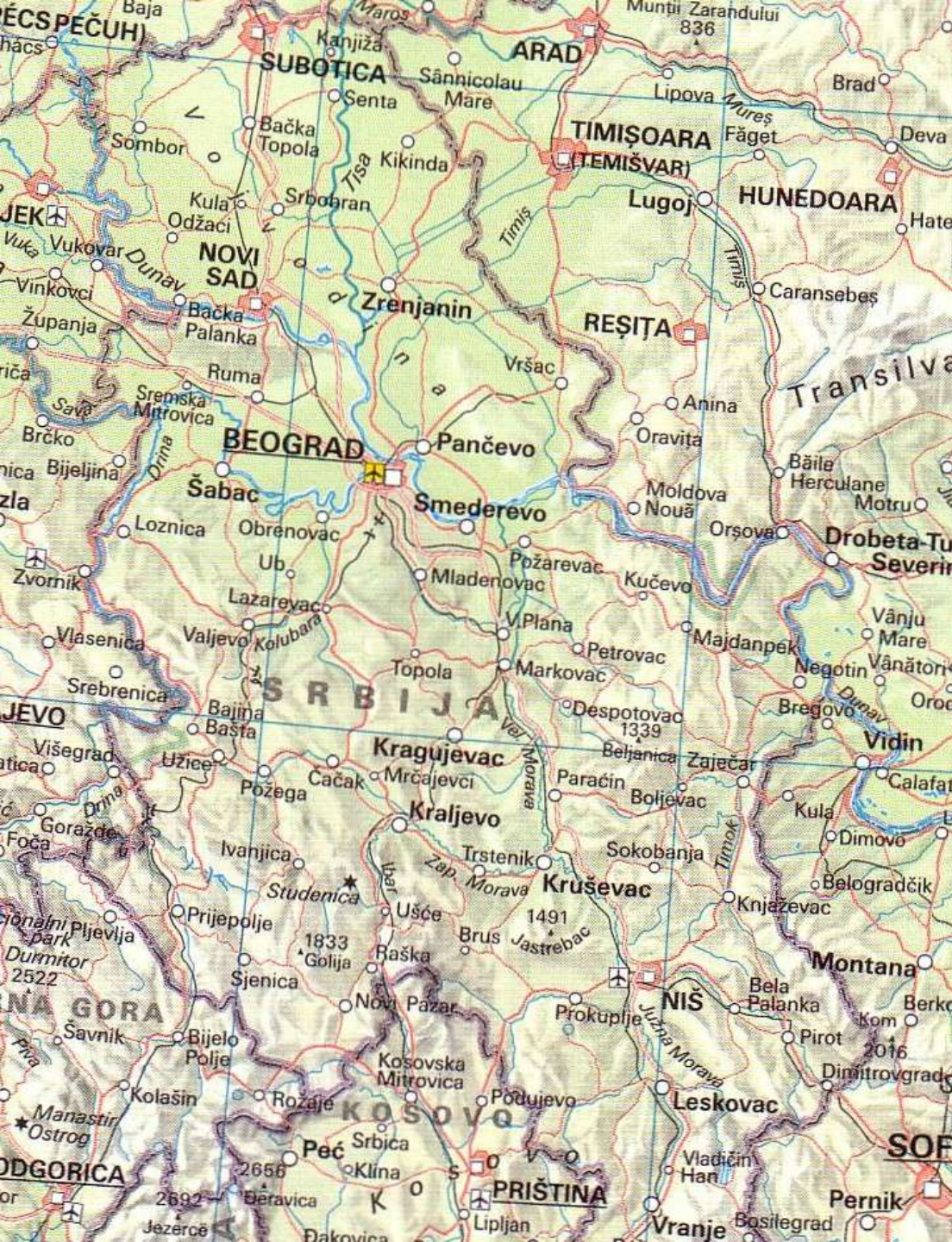

- **Sv. Misa i razgled crkve sv. Antuna Padovanskog u Beogradu**
- **Kosi toranj!!!**

-
- **BEOGRAD** – glavni grad Republike Srbije
 - leži na blagim uzvisinama (!) na utoku Save u Dunav
 - 1 112 000 stanovnika
 - neuređenost (romsko naselje u središtu grada!)
 - Oronule zgrade, slaba obnova
 - Sivilo realsocijalizma
 - “KALUĐERICA” – najveće divlje naselje u JI Europi (300 000 stanovnika)

- Vožnja kroz središnji dio Srbije – dolina Morave
- Mnoštvo divljih smetlišta uz autocestu
- Sela - nerazvijena

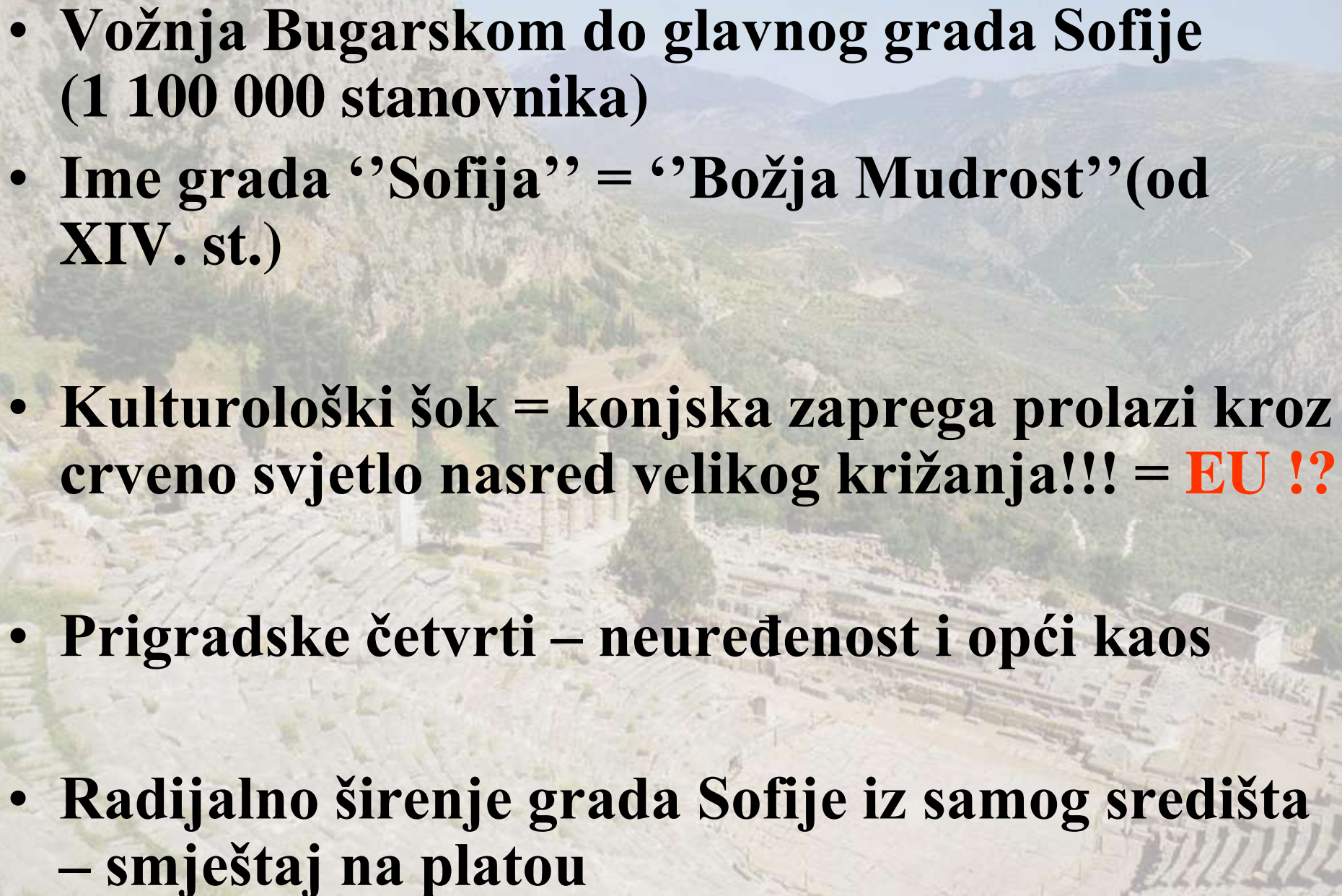
Republika Srbija

- Površina: 88 361 km²
- Stanovništvo: 9 778 991
- Gustoća st.: 110 st./km²
- Upravna podjela: 29 okruga i područje glavnoga grada; 190 općina
- 52% gradskog stan.
- BDP: 7 700 \$/per capita
- Religijska pripadnost: pravoslavci (85%), katolici (5%), musl. (4%)

Sofija

-
- **Vožnja Bugarskom do glavnog grada Sofije (1 100 000 stanovnika)**
 - **Ime grada ‘Sofija’ = ‘Božja Mudrost’ (od XIV. st.)**
 - **Kulturološki šok = konjska zaprega prolazi kroz crveno svjetlo nasred velikog križanja!!! = EU !?**
 - **Prigradske četvrti – neuređenost i opći kaos**
 - **Radijalno širenje grada Sofije iz samog središta – smještaj na platou**

Hotel Rodina u Sofiji

- **Hotel “Rodina” u Sofiji**

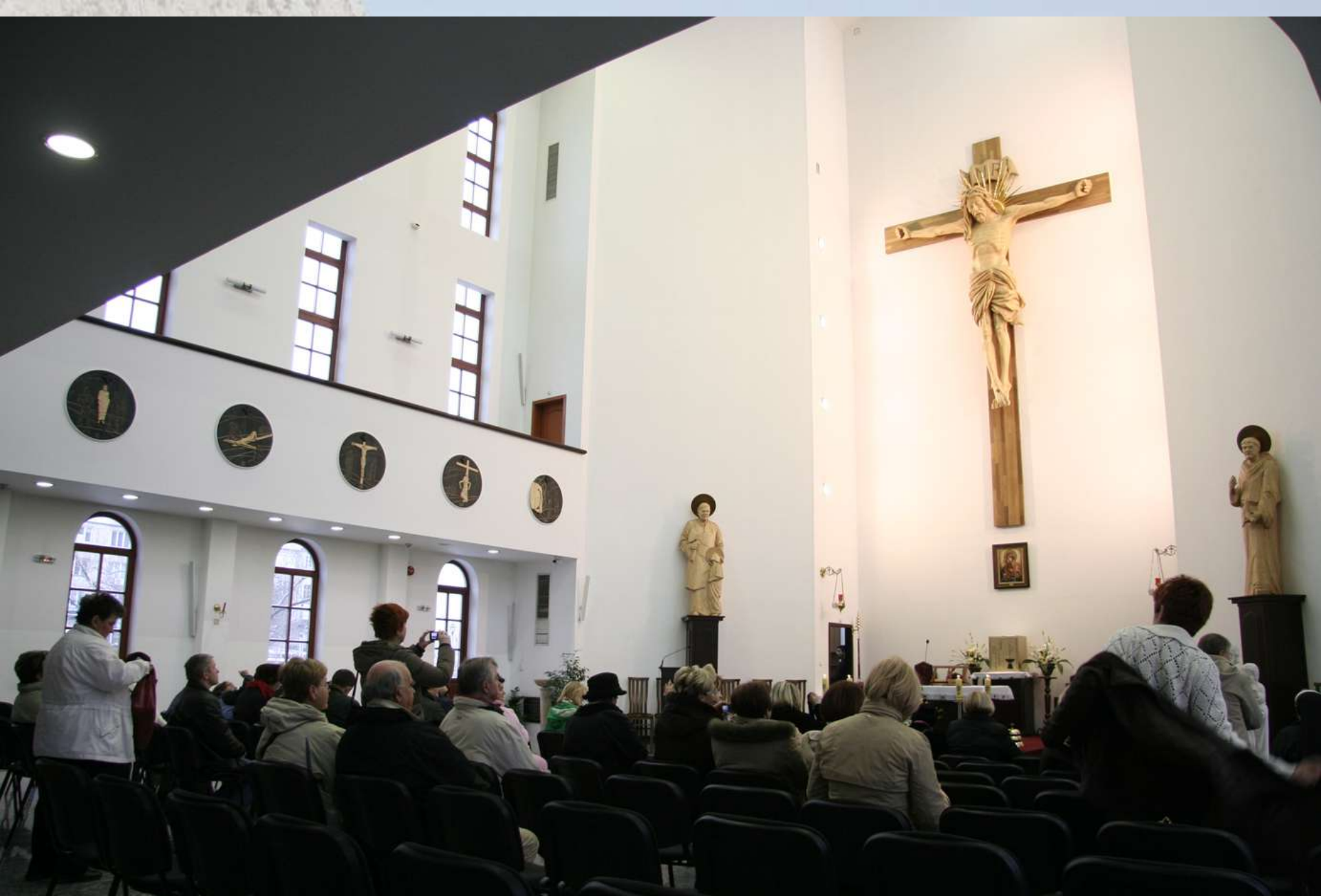

Konkatedrala sv. Josipa u Sofiji

- **Velika šiljata ograda!!! oko konkatedrale sv. Josipa u Sofiji**
- **Vjerska tolerancija?**

Pogled na svetište i kip sv. Josipa u sofijskoj konkatedrali

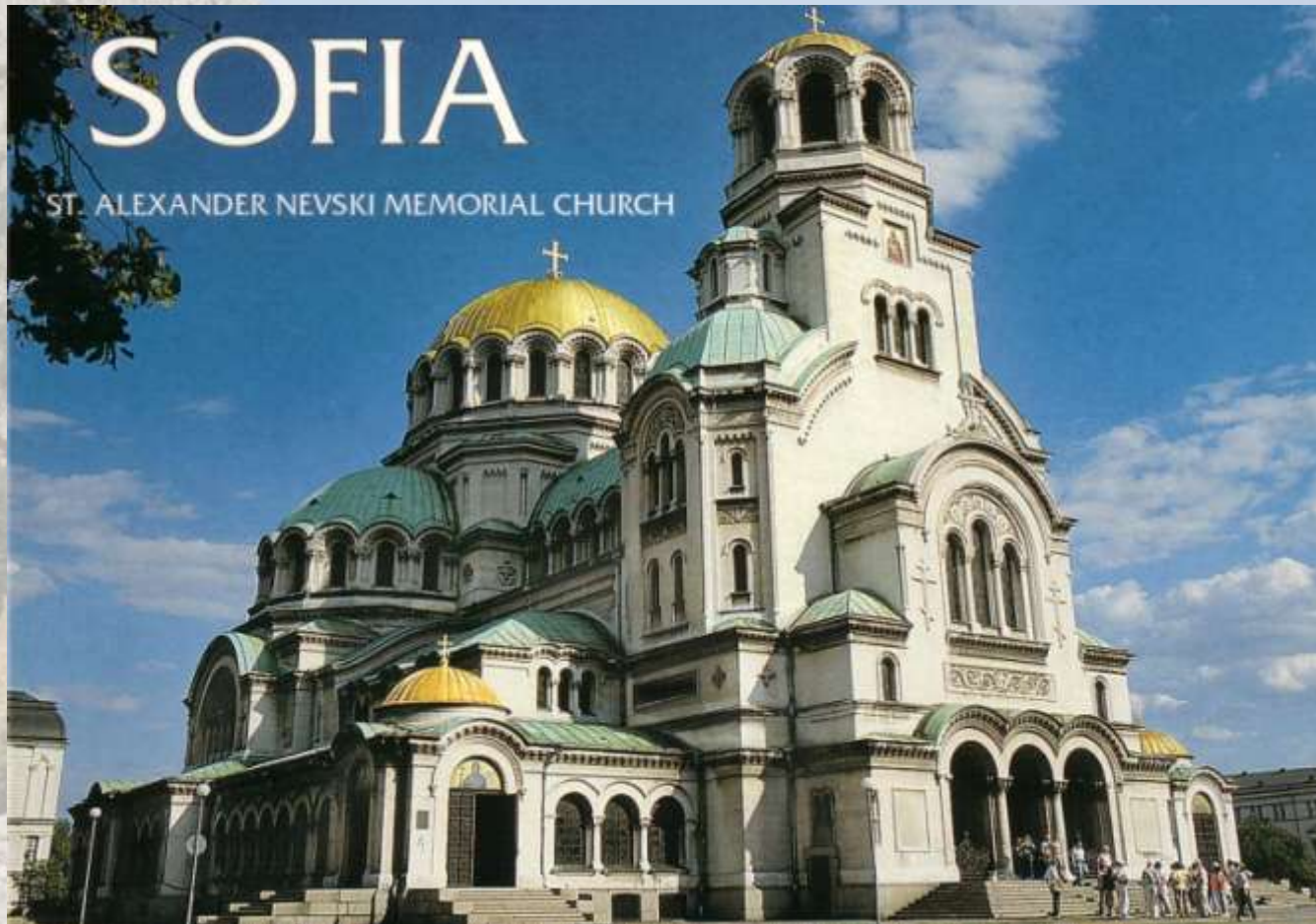

Memorijalna saborna crkva Aleksandra Nevskog u Sofiji (1904 – 1912.)

Pročelje pravoslavne crkve Aleksandra Nevskog u Sofiji

- **Impozantna središnja zlatna kupola**
- **Jedna od najvažnijih i najvećih pravoslavnih građevina u JI Europi**

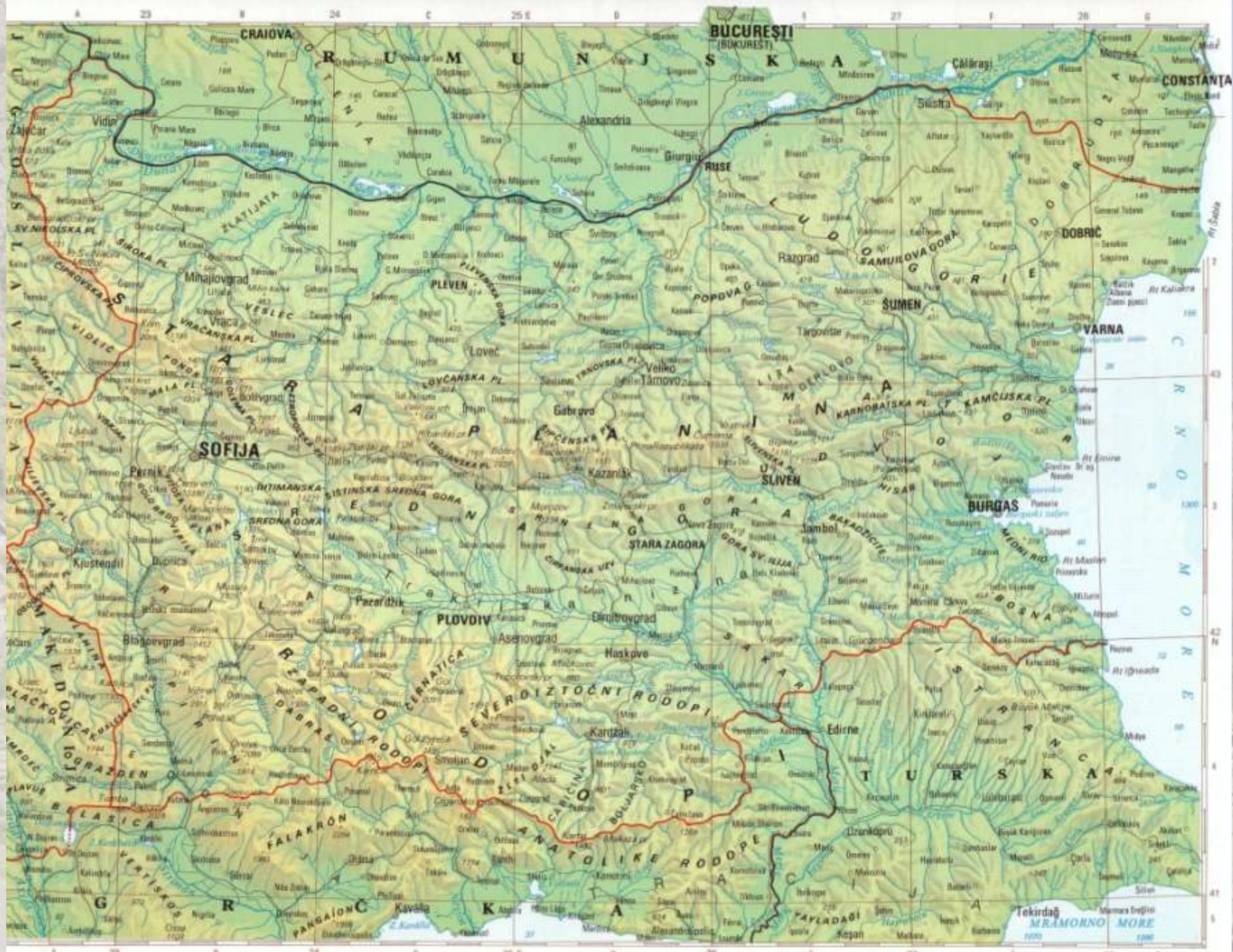
Ikone u sabornoj crkvi Aleksandra Nevskog u Sofiji

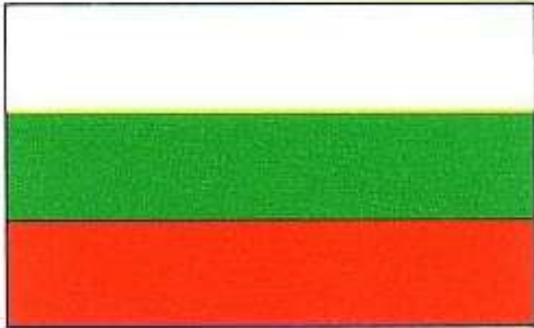
- **Bugarski parlament u Sofiji**

Republika Bugarska

- Površina: 110 910 km²
- Stanovništvo: 7 700 000
- Gustoća st.: 72 st./km²
- 70% gradskog stan.
- Upravna podjela: 28 okruga
- BDP: 7 600 \$/per capita
- Valuta: lev i euro
- Religijska pripadnost: bugarski pravoslavci (85%), muslimani (13%)
- Od 2007. god. u EU

Turizam Bugarske:

- a) Pravoslavne crkve i manastiri (Rila, X. st.)**
- b) Sofija (glavni grad) – grčki, rimski, bizantski i turski stilovi gradnje**
- c) Dolina ruža (na jugu Stare planine) – kozmetika i razgled ružinih nasada**

Bugarska ruža
(Rosa damascena)

- **Uzgajanje ruža u Dolini ruža od XVII. stoljeća**
- **Ručna berba ružinih latica u ranim jutarnjim satima**
- **Svjetski poznati proizvod**
- **Destilacija 3 000 kg ružinih latica = 1 l ružinog ulja (3 700 \$)**
- **Francuska = gl. kupac**

-
- **Vožnja kroz Bugarsku – siromašna i slabo naseljena sela; zapuštena polja**
 - **Bugarsko-turska granica = kompletan pregled autobusa (2 sata)!!!**
 - **Vožnja kroz europski dio Turske = u potpunosti obrađen i kultiviran krajolik!!!**
 - **Vožnja do morskog prolaza Dardaneli – prelazak trajektom na azijski dio Turske**
 - **Dolazak u Çannakale;**
 - **Uređenost i opremljenost turskih hotela!**

Sveprisutni Mustafa Kemal Atatürk (njegovanje kulta ličnosti začetnika moderne turske države, 1923. god.)

Hotel u annakaleu

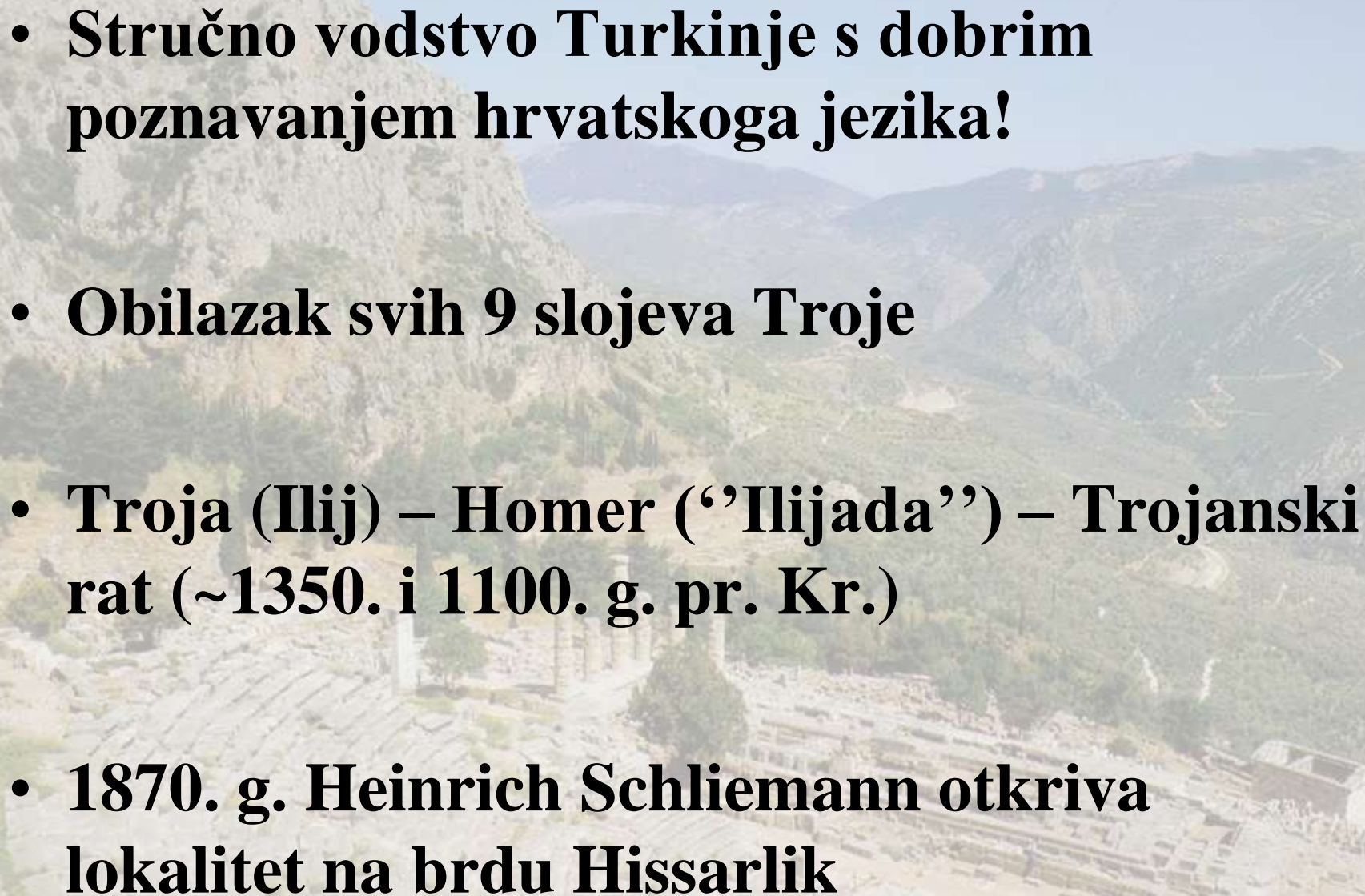
Posjet arheološkom lokalitetu u Troji

Označeni slojevi Troje (9 slojeva)

-
- **Stručno vodstvo Turkinje s dobrim poznavanjem hrvatskoga jezika!**
 - **Obilazak svih 9 slojeva Troje**
 - **Troja (Ilij) – Homer (“Ilijada”) – Trojanski rat (~1350. i 1100. g. pr. Kr.)**
 - **1870. g. Heinrich Schliemann otkriva lokalitet na brdu Hissarlik**

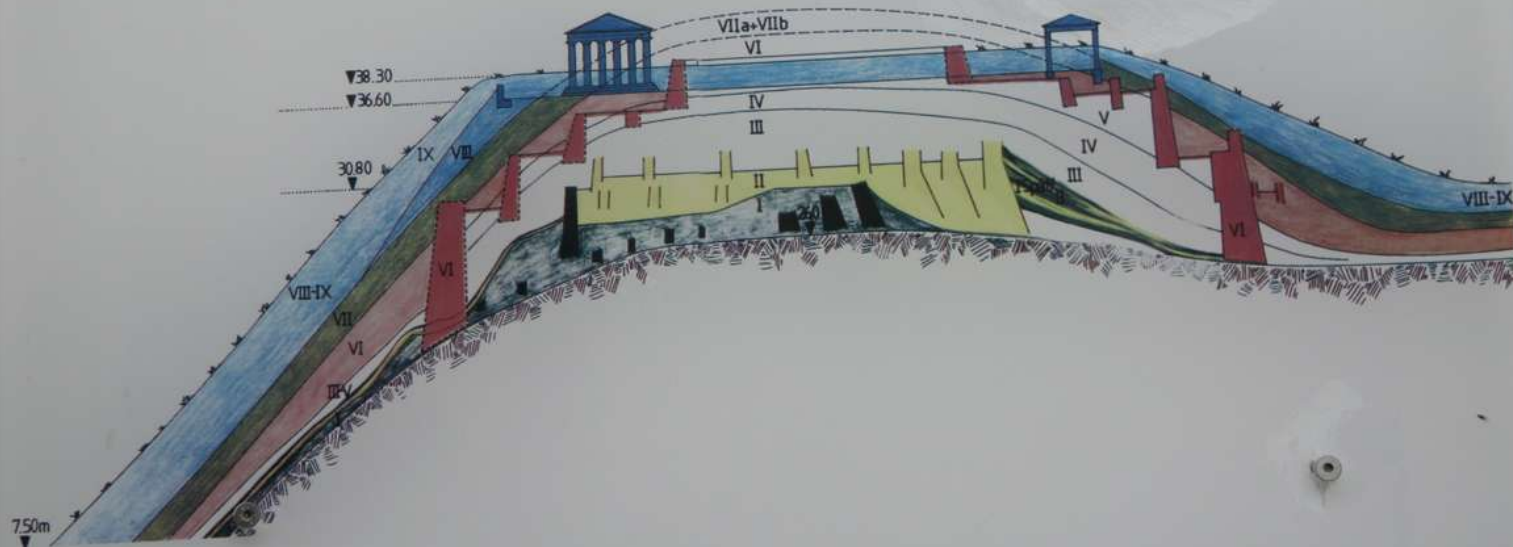
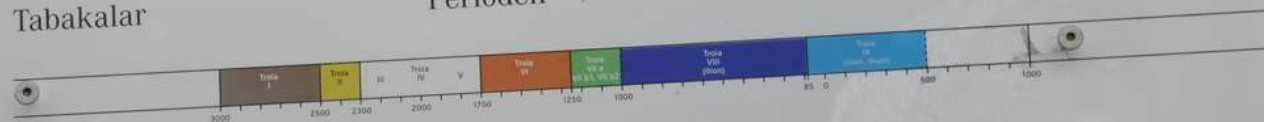
Troia I-IX

Tabakalar

Perioden

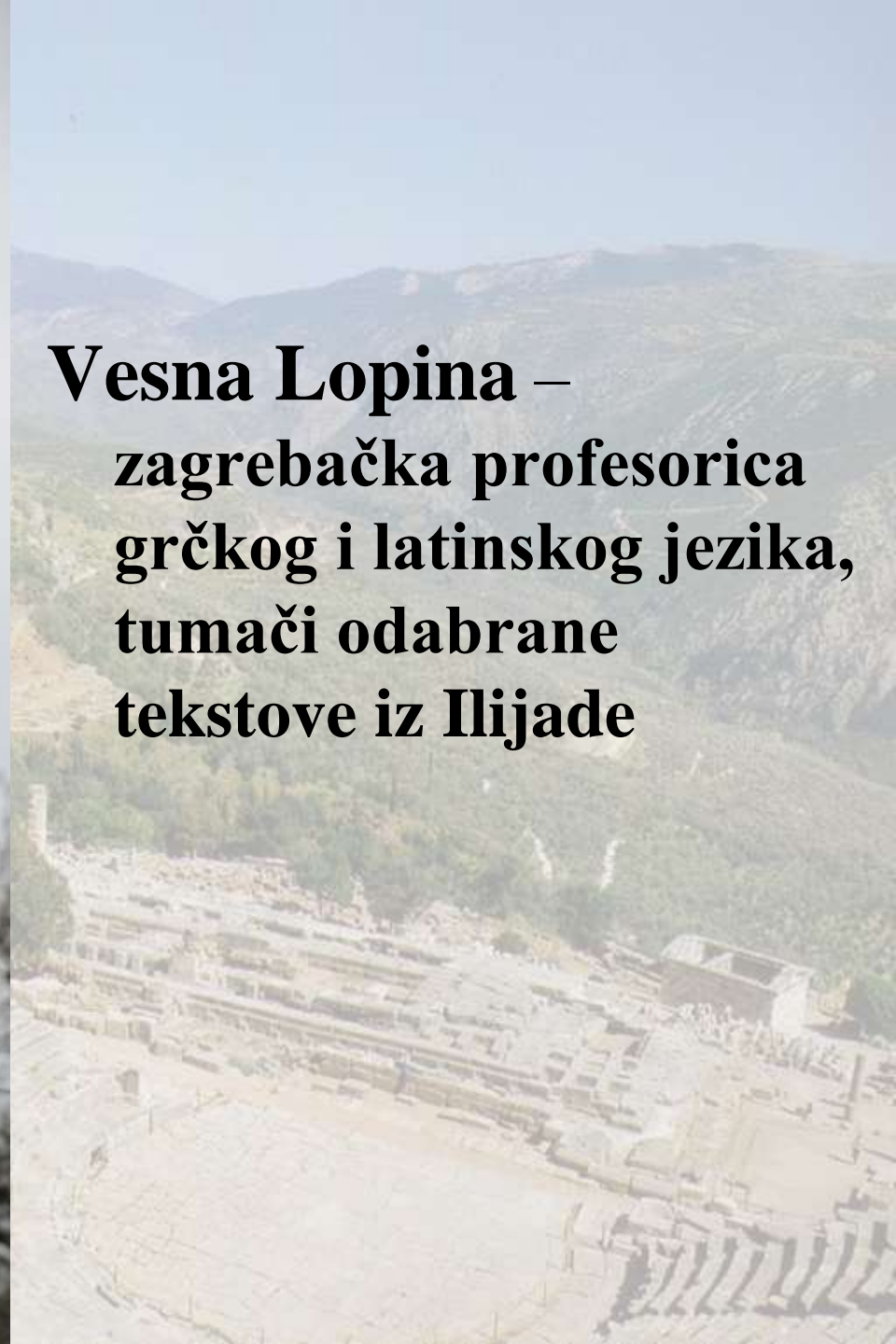
Strata

**Vesna Lopina –
zagrebačka profesorica
grčkog i latinskog jezika,
tumači odabrane
tekstove iz Ilijade**

Bogato opremljena suvenirnica u Troji

- **Vožnja do antičkog grada Pergamona – antička knjižnica (200 000 svitaka); pergamena!**
- **Predah u restoranu uz cestu (švedski stol – izvrsna ponuda i uređenost te vrlo jeftine cijene!)**

- **Putovanje zapadnom turskom obalom do 4-milijunskog grada Izmira (Smirne)**
- **Zapadni dio Turske – razvijeniji u odnosu na ostale dijelove države (sličnost Europi)**
- **Nailazak na skupinu uniformiranih učenika = prikrivanje socijalne nejednakosti!!!**
- **Želja mladih Turaka za obrazovanjem**
- **Imigracija školovanih Turaka**
- **Turci u Njemačkoj = Kurdi s istoka zemlje!**
- **Satelitske antene na brojim kućama (pokazatelj razvijenosti!)**

Republika Turska

- Površina: 780 580 km²
- Broj stanovnika: 75 milijuna
- Gustoća stan: 100 stan./km²
- 70% gradskog stanovništva
- Upravna podjela: 81 provincija
- BDP: 7 000 \$/ per capita
- Valuta: turska lira
- Etnički sastav: Turci (80%), Kurdi (20%)
- Religijska pripadnost: sunitski muslimani (99%), kršćani (1%)

Izmir (Smirna)

- **Izmir** – turski grad i luka u istoimenom zaljevu
- **4 000 000 stanovnika**
- **Prvi red cesta i zgrada do obale = uređenost i podsjećanje na europske gradove (slično franc. Nici!)**
- **Brojne sirotinjske četvrti u centru grada**
- **Sjedište kopnenih snaga NATO-a za JI Europu**
- **Brojni spomenici Atatürku (ogromna glava isklesana u stijeni)**

crkva sv. Helene jedna je od malobrojnih crkava u Izmiru

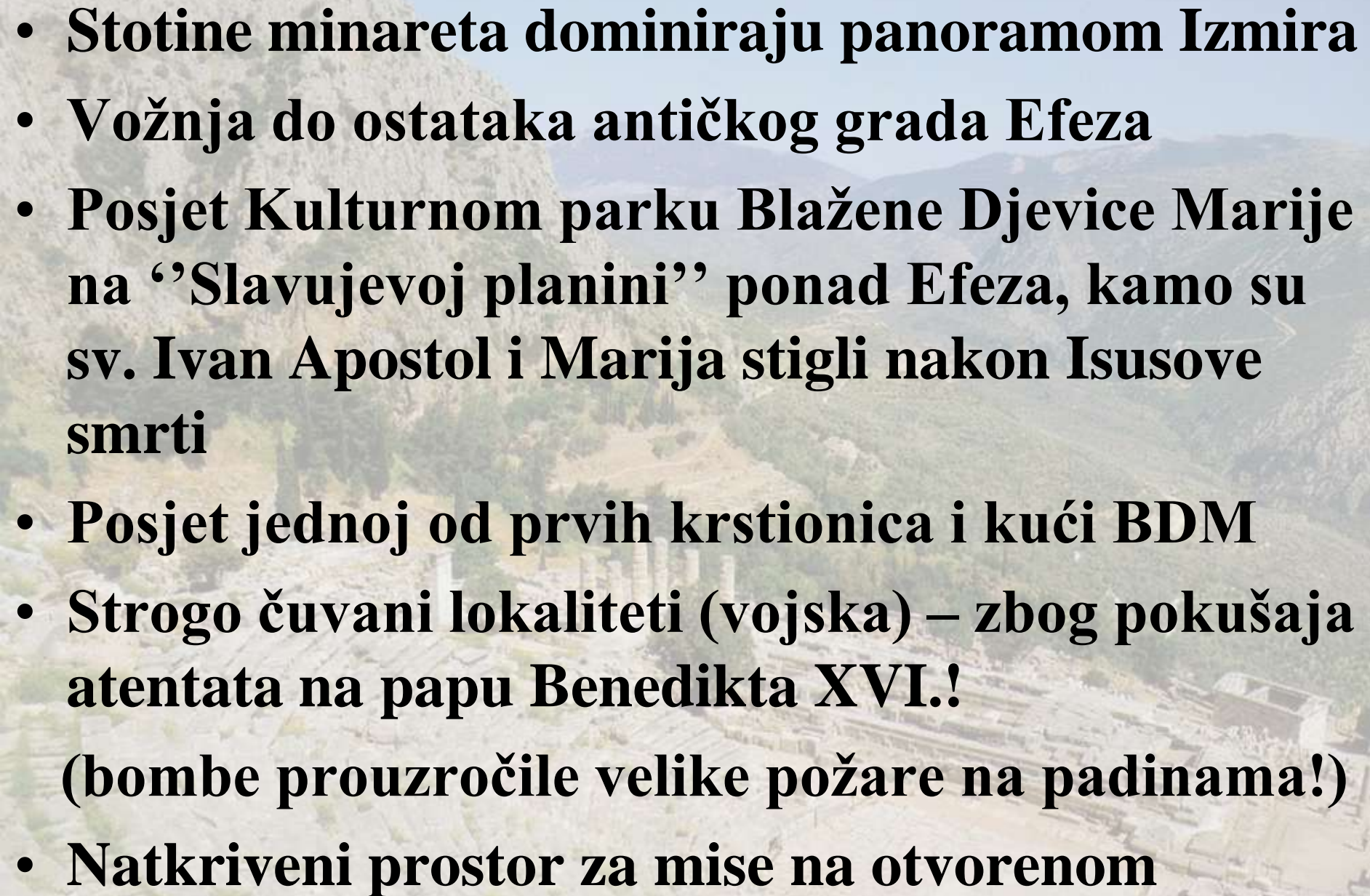
- **grad su osnovali Eoljani u XI. st. pr. Kr.**
- **pjesnik Homer rođen je u Smirni, uz rječicu Meles**
- **Smirna – u rim. razdoblju jedno od glavnih središta širenja kršćanstva**
(sv. Pavao)
- **476 – XV. st. – bizantska uprava**
- **XV – XX. st. – osmanska uprava**
- **danas – nekoliko stotina kršćana**
- **crkve u Izmiru – zaštićene debelim zidinama**

- **Ulazak u dvorište izmirske crkve sv. Helene**

Hotel “Aksan” (4 zvjezdice) u Izmiru okružen je sirotinjskim četvrtima!

-
- **Stotine minareta dominiraju panoramom Izmira**
 - **Vožnja do ostataka antičkog grada Efeza**
 - **Posjet Kulturnom parku Blažene Djevice Marije na “Slavujevoj planini” ponad Efeza, kamo su sv. Ivan Apostol i Marija stigli nakon Isusove smrti**
 - **Posjet jednoj od prvih krstionica i kući BDM**
 - **Strogo čuvani lokaliteti (vojska) – zbog pokušaja atentata na papu Benedikta XVI.!**
(bombe prouzročile velike požare na padinama!)
 - **Natkriveni prostor za mise na otvorenom**

Krstionica uz kuću BDM na “Slavujevoj planini”

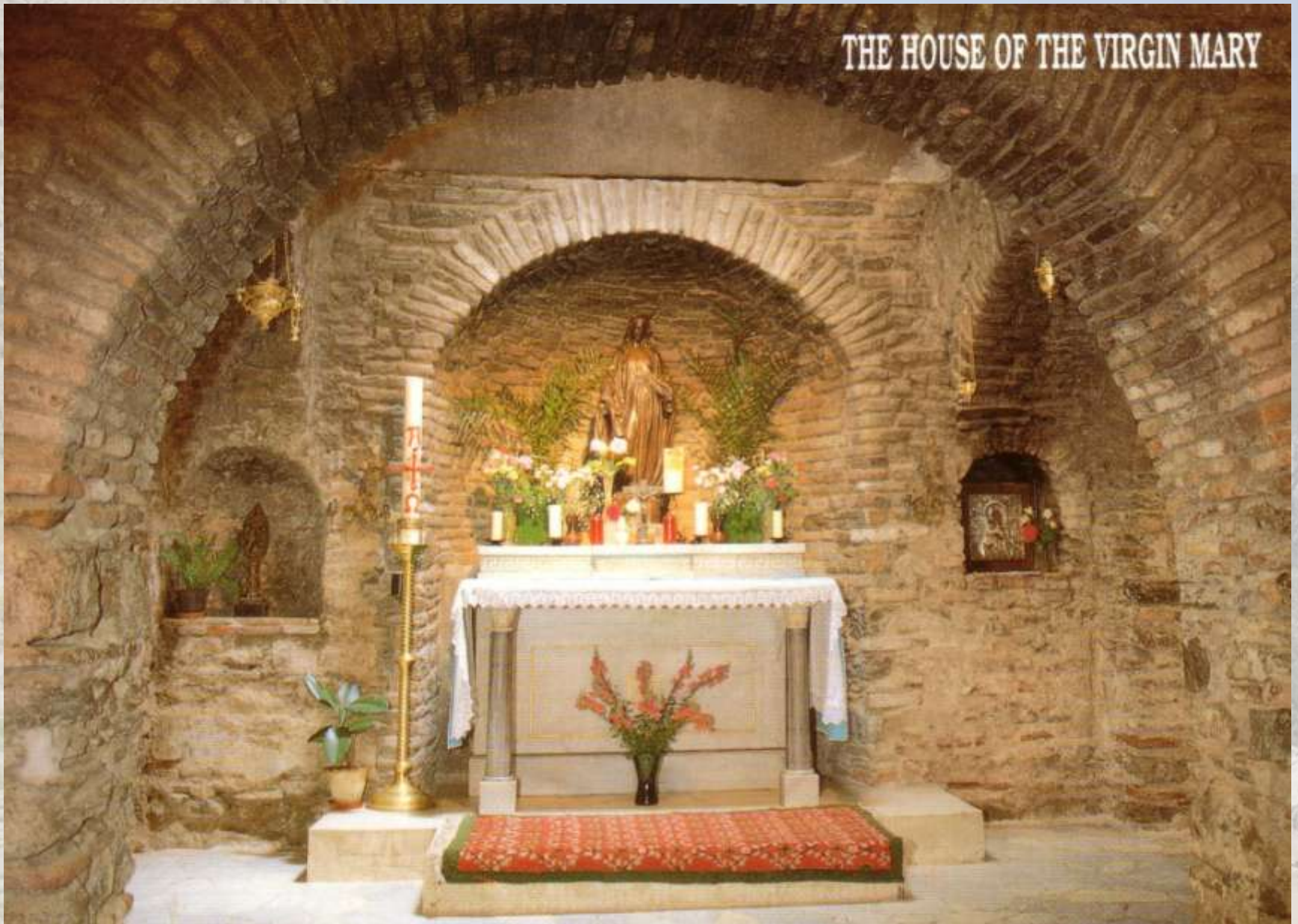

Kip BDM i vojnik pred ulaskom u Kulturni park BDM

Kućica Blažene Djevice Marije

THE HOUSE OF THE VIRGIN MARY

Oltar u kućici BDM

Misa na otvorenom prostoru

Bogata ponuda vjerskih suvenira – ekumenska nastojanja = suveniri izrađeni po zapadnoj i istočnoj kršćanskoj tradiciji

ST. LUKAS'IN MEZARI

İtalyan yapısı kalabilmiş olan 16 sütü lü, yonik düzenli yuvarlak planlı yapının, apsu 16 metredir Roma çağında İero nül Kahrman mezarı / veya Asklepios / Sağlık Tanrı / Tapınak olarak inşa edilmiştir. Hıristiyanlık döneminde yapının doğu kısmına apsüs atısına narthex eklenerek sapsel haline getirilmiştir. Etes e ilk kazılan yapan T. J. Wood tarafından kapıdaki hac ve ya oğa kahyından dola r St. Lukas'ın mezar olarak tanımlanmıştır

ST. LUKES TOMB

Diameter of that round building which is surrounded by 16 Ionic columns is 16 meters. To day only the building can be seen. It was built as a Heroon or the Temple of Ascleopus in Roman Period. The building was transformed into chapel by the additions of apse to the East and narthex to the West during the Christian period. It was known as the Tomb of St. Lukes by the first scholars because of the Cross and bull reliefs on the gate.

누가의 묘

본 건물은 헤로온이었던 것으로 보이며 16개의 이오닉 기둥이 둘러싸인 원형의 건물로 로마 시대의 유물이다. 이 건물은 Asklepios 신의 사당으로 사용되었던 것으로 보인다. 이 건물은 후대에 성당으로 개축되었으며, 동쪽에 아프시코스를 추가하고 서쪽에 나르텍스를 추가하여 현재의 모습을 갖추었다. 이 건물은 초기 학자들 사이에서 성 루카의 무덤으로 알려져 있었기 때문이다.

Posjet mjestu na kojem je bio grob sv. Luke evanđelista

- **sv. Luka** – (~10 – ~90. god.) – podrijetlom Grk; liječnik
- suradnik i pratitelj apostola Pavla
- pisac novozavjetnih biblijskih djela “Evandjelje po Luki” i “Djela apostolska”
- na Istoku podnosi mučeničku smrt
- u ikonografiji se prikazuje s volom

Dolazak na lokalitet antičkog grada Efeza

Stup s korintskim kapitelom

Efez

- u XI. st. pr. Kr. naseljavaju ga Jonjani
- 133. g. pr. Kr. postaje gl. grad rimske provincije Male Azije
- jedno od antičkih središta znanosti i umjetnosti (velika knjižnica)
- značajna zajednica kršćana
- **djelovanje sv. Pavla = poslanice Efežanima!**

Sveti Pavao

- putovanje “Stopama sv. Pavla”!
- Tarz (~5. god.) – Rim (67. god.)
- potječe iz maloazijske židovske obitelji s pravom rimskog građanina
- helenističko obrazovanje i rabinsko zvanje
- farizej – isprva progonio kršćane
- 34. god. – obraćenje na putu u Damask

Sveti Pavao

- **sv. Pavao** – poduzeo 3 apostolska putovanja u svrhu organiziranja kršćanskih zajednica u Siriji, Maloj Aziji, Grčkoj i Makedoniji
- deportiran u Rim – smaknut 67. god. u vrijeme Neronovog progona kršćana
- *Pavlove poslanice* (14) – spadaju u temelj kršćanske vjere i kulture

Pročelje velike knjižnice “Celsus” u antičkom Efezu

Jedno od najvećih kazališta u antičkom Efezu

- **Od slavnog Artemidinog hrama (V. st. pr. Kr.) u Efezu ostao je samo jedan stup**

- **Posjet gradu Selçuku, iznad kojega su ostaci bazilike sv. Ivana apostola s ostacima njegova groba**

- **Sv. Ivan - apostol i evanđelista** – najmlađi od 12 apostola
- pisac 4. evanđelja, Otkrivenja (Apokalipse)
- nastanio se u Efezu
- umro oko 100. godine

Ostaci groba sv. Ivana – apostola i evanđeliste

- **Odlazak prema Ayvaliku – noćenje u hotelu “Temizel” s pet zvjezdica = očitovanje svih turskih turističkih ambicija i visokih kriterija!**

- **Prelazak preko Dardanela**
- **Napuštanje Azije s pogledom na poluotok Galipolje**
- **Prelazak tursko – grčke granice (grčka vojska u punoj ratnoj spremi i pripravnosti!)**
- **Dolazak u Lidiju – mjesto koje je dobilo ime po prvoj kršćanki Europe, koju je krstio sv. Pavao**

Thessaloniki (Solun) – 355 000 stanovnika

- **Thessalonika = polusestra Aleksandra Velikog**

THESSALONIKI

Ponos Soluna je pravoslavna crkva sv. Dimitrija (na popisu UNESCO-ve svjetske kulturne baštine)

Unutrašnjost crkve sv. Dimitrija u Solunu

Solunska agora

Na solunskoj tržnici

U gradiću Vereji, mjestu gdje je propovijedao sv. Pavao

-
- **vožnja prema gradiću Kalambaki u središnjoj Grčkoj**
 - **smještaj u hotel – grčki hoteli = znatno skromniji od turskih!**
 - **Nevjerojatan spektar turističkih suvenira u Grčkoj – znatno skuplji nego u Turskoj!**

Grčka

- Površina: 131 940 km²
- Broj stanovnika: 10 600 000
- Gustoća stan.: 80 st./km²
- 60% gradskog stanovništva
- Upravna podjela: 13 regija
- BDP: 20 000 \$/ per capita
- Od 1981. god. u EEZ-u
- Valuta: euro (od 2002. god.)
- Religijska pripadnost: grčki pravoslavci (97 %)

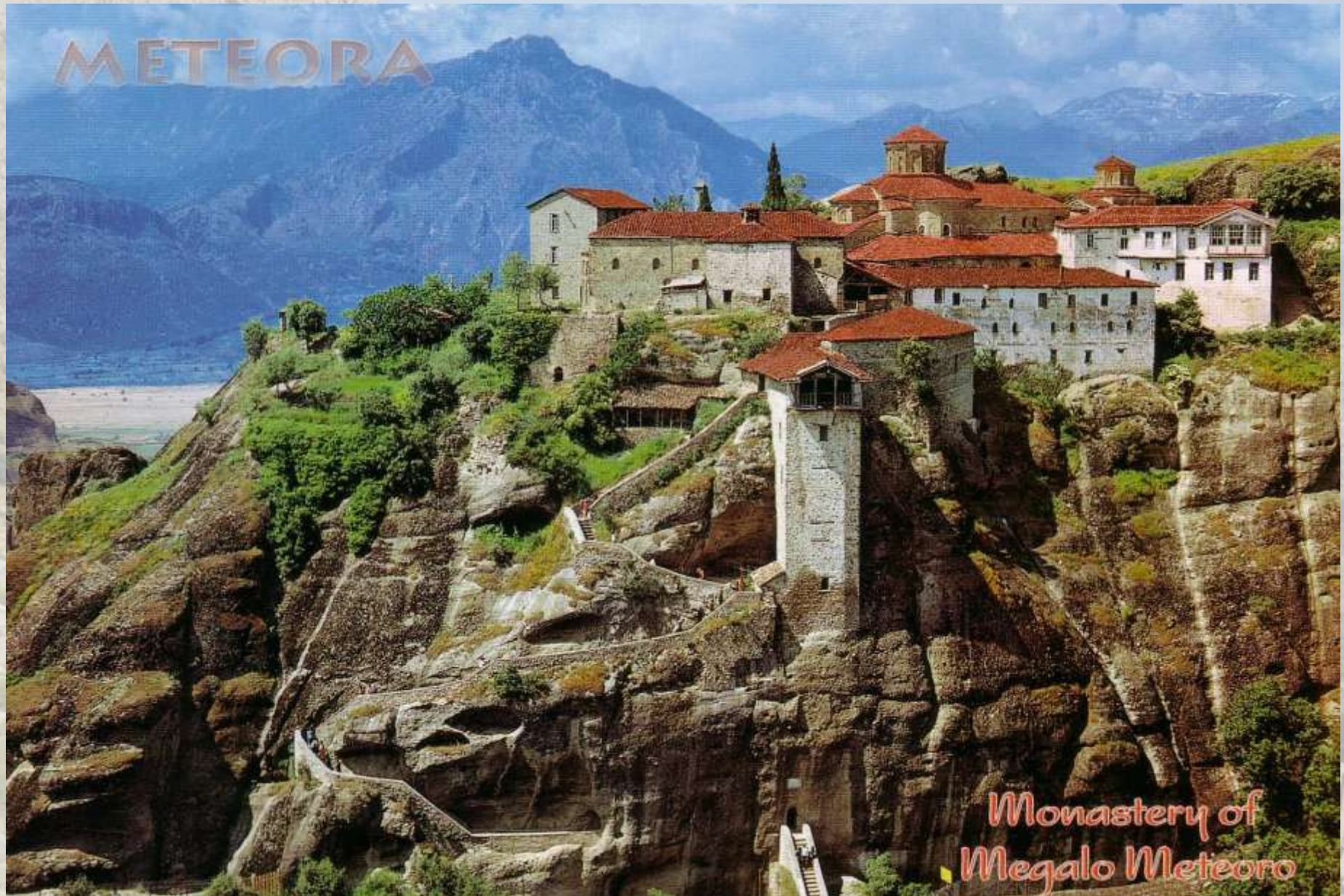
Pogled s hotela u Kalambaki na obližnje manastire Meteora

- **Meteora** = naziv za skupinu od 24 pravoslavna manastira, sagrađenih na stijenama visokim oko 300 m (megaliti, građeni od pješčenjaka) u pokrajini Tesaliji
- danas – samo 6 manastira

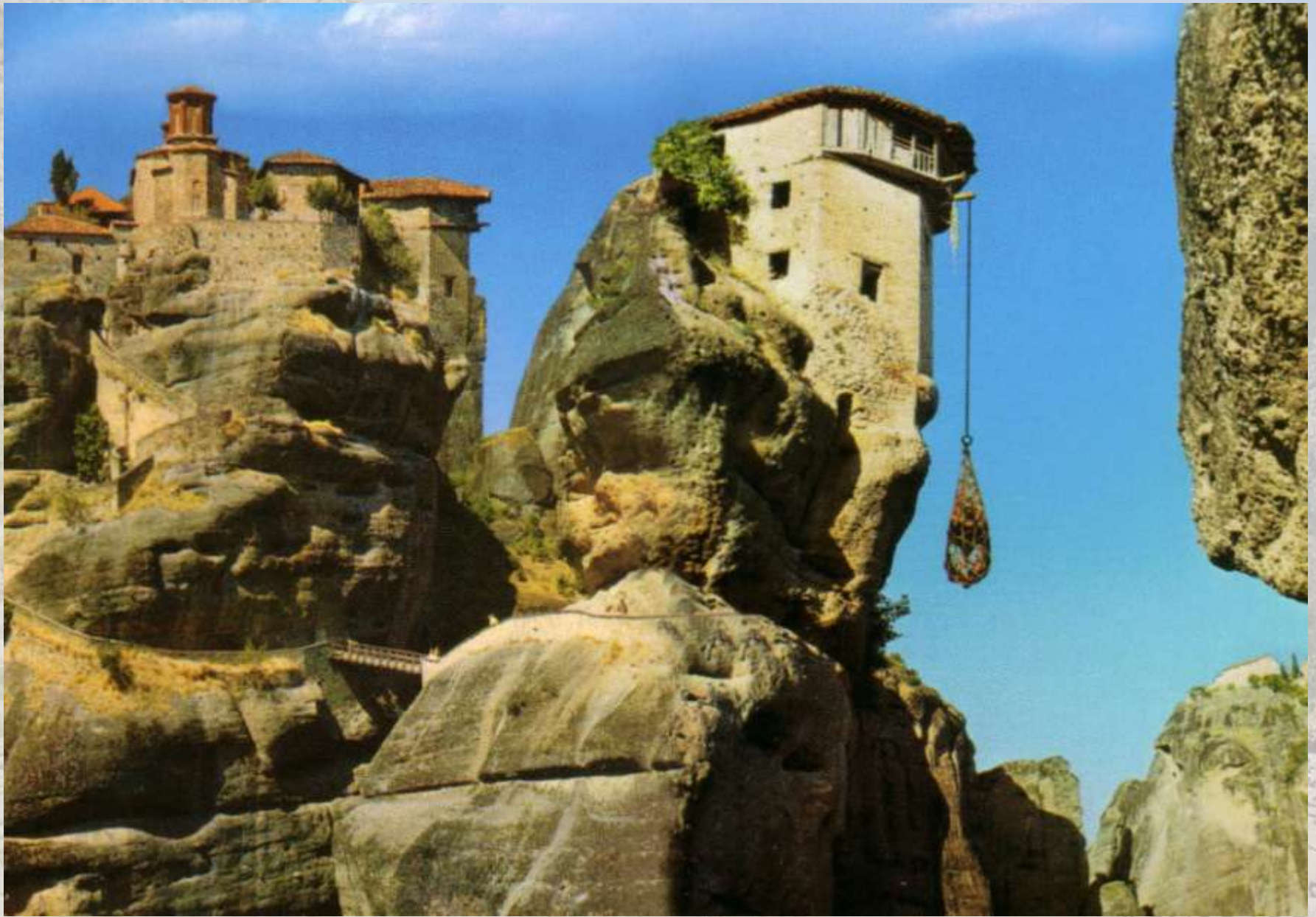
Pogled na jedan od manastira na Meteorima

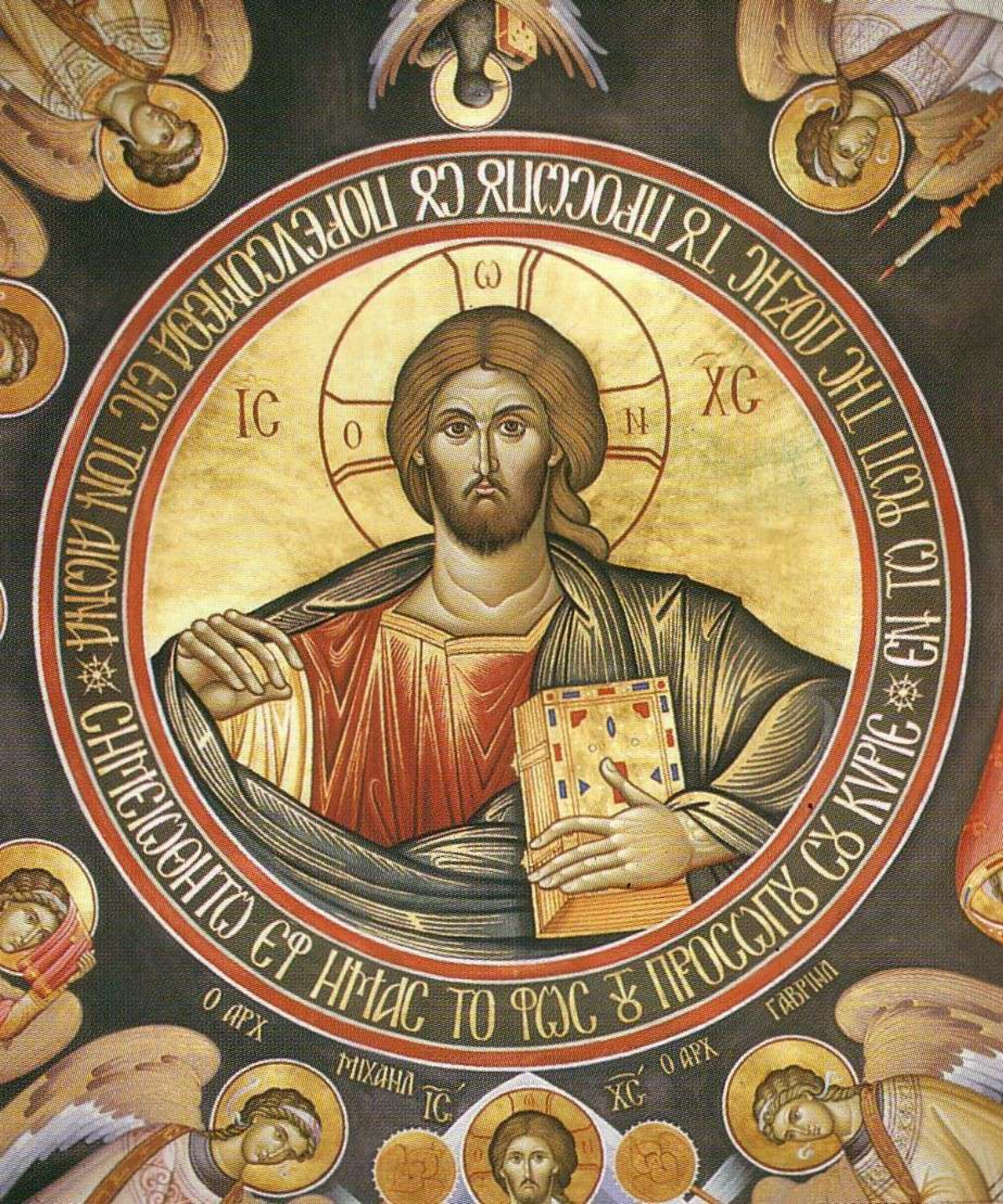
METEORA

Monastery of
Megalo Meteoro

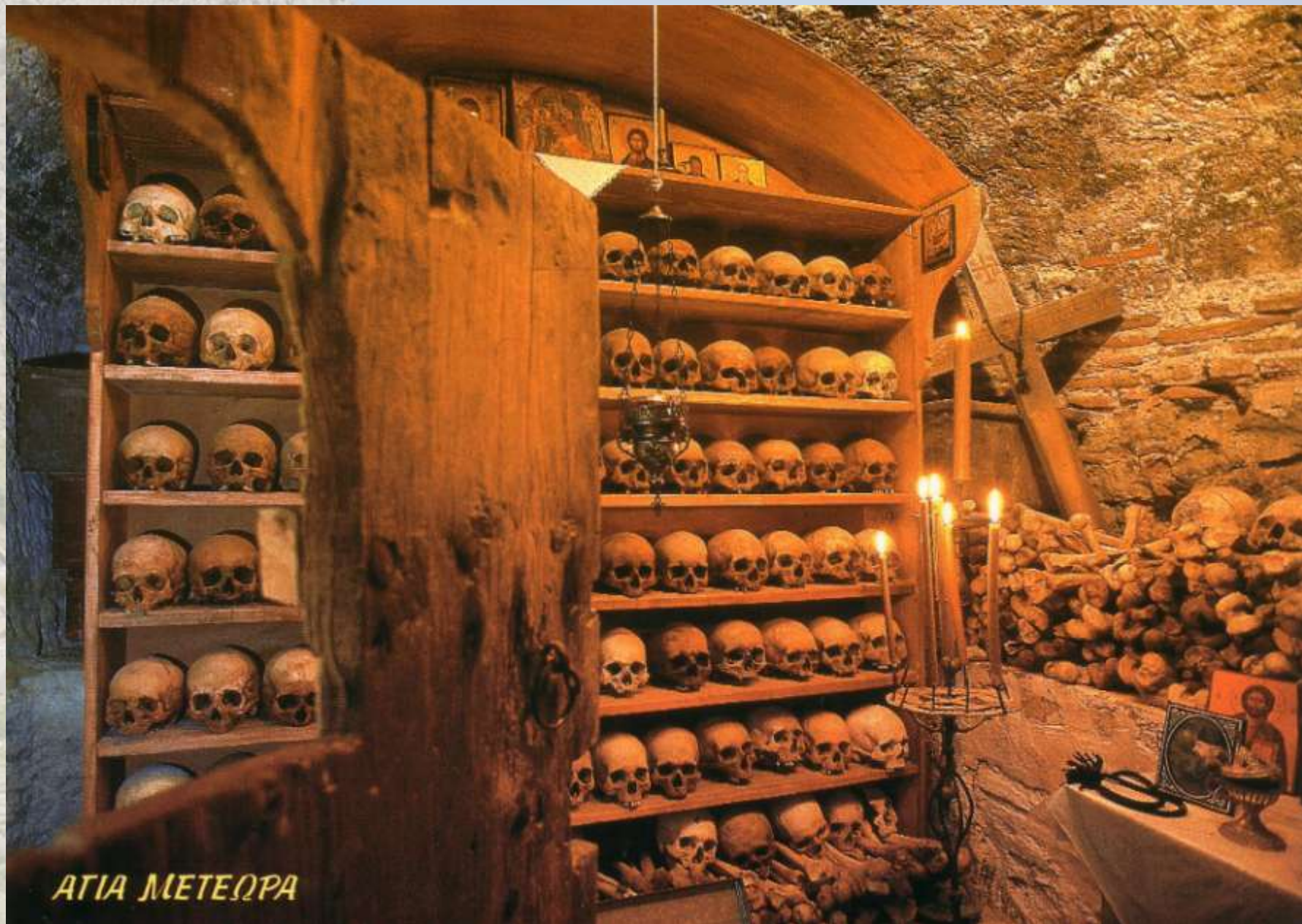

- **Krist Pantokrator (Svevladar) na kupoli crkve manastira Velika Meteora**

ΑΓΙΑ ΜΕΤΕΩΡΑ

Kosturnica u manastiru Velika Meteora

Dvorište manastira Velika Meteora

Delphi

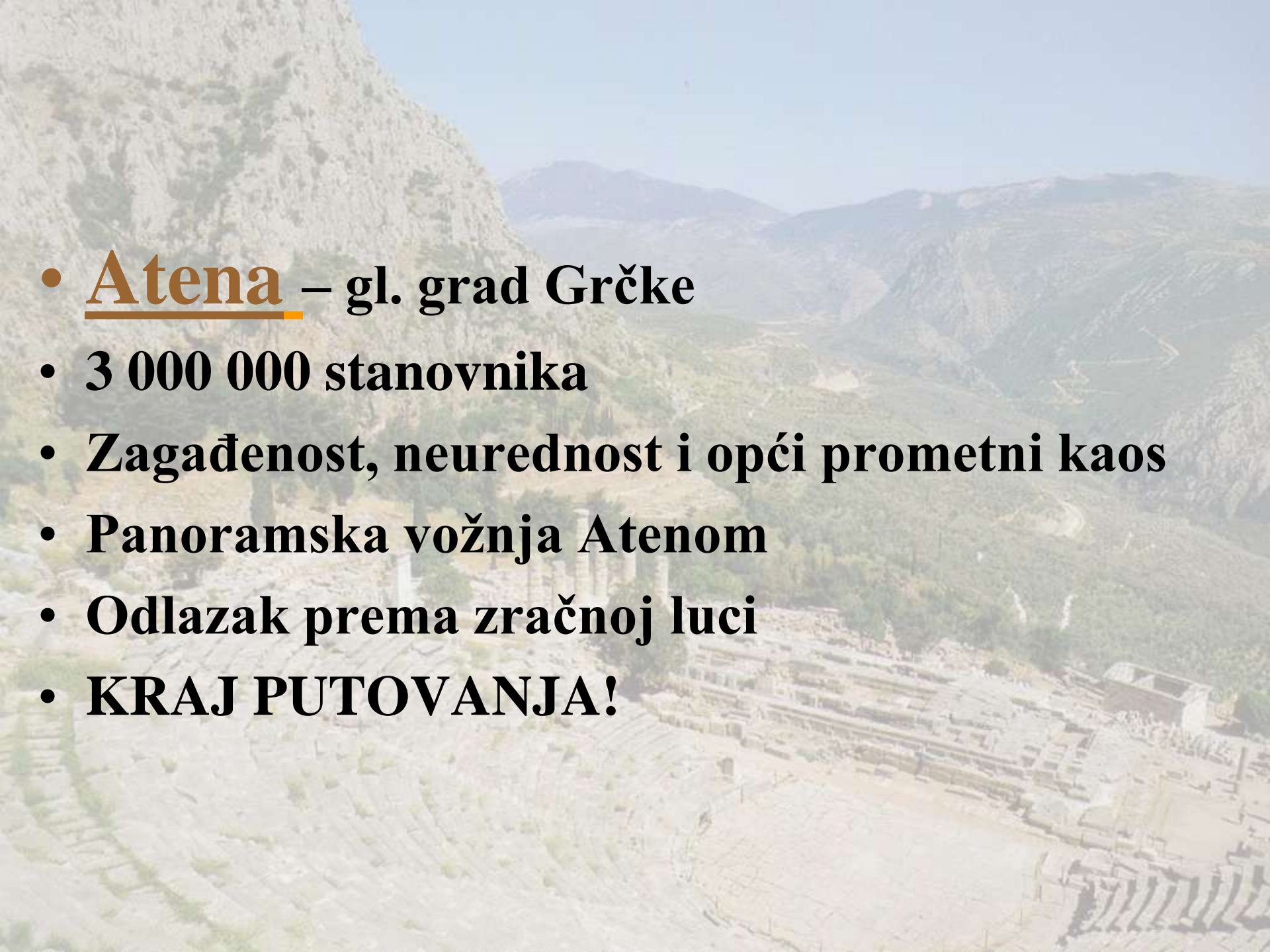

- **Delfi** – glasovito starogrčko svetište i proročište
- svetište boga Apolona – proročica Pitija - dvosmislena proročanstva i odgovori
- Pitijske igre (od VI. st. pr. Kr.) – svake četvrte godine
- 390. god. proročište je ukinuo car Teodozije

Partenon na atenskoj akropoli

*** sv. Pavao bezuspješno je pokušao tumačiti Atenjanima Sveto Pismo = nailazi na ismijavanje i neprihvatanje**

-
- **Atena** – gl. grad Grčke
 - **3 000 000 stanovnika**
 - **Zagađenost, neurednost i opći prometni kaos**
 - **Panoramska vožnja Atenom**
 - **Odlazak prema zračnoj luci**
 - **KRAJ PUTOVANJA!**

Literatura

- 1. “Enciklopedijski atlas svijeta”, sv. I., II. i XI., Liber Novus i 24 sata, Barcelona-Zagreb, 2009.
- 2. “Države svijeta 2000”, Mozaik knjiga, Zagreb, 2000., (urednica: Ivanka Borovac)
- 3. “Leksikon država svijeta”, Extrade, Rijeka, 2005. (urednik: Petar Tomljenović)
- 4. “Religijski leksikon”, str. 269 – 270., Mosta, Zagreb, 1999., (urednik: Josip Laća)
- 5. “Meridijani”, časopis za zemljopis, povijest, ekologiju i putovanja, br. 141., str. 90 – 93, siječanj, 2010.